

811.163.41'243

811.163.41'366:811.131.1

Olja R. Perišić Arsić

Međunarodni kulturni centar „Polski kot“, Torino

ANALIZA GREŠAKA U SRPSKOM JEZIKU KAO STRANOM NA PRIMERU ITALOFONA

Centralna tema referata je analiza najfrekventnijih grešaka u srpskom jeziku na morfosintaksičkom i leksičkom nivou kod izvornih govornika italijanskog jezika, ali i neizvornih govornika koji se služe italijanskim jezikom u svakodnevnoj komunikaciji (L2). Analiza je izvršena na materijalu za testiranje (audio snimcima i pismenim zadacima) ponuđenom odraslim polaznicima koji su u periodu od 2010. do 2014. godine pohađali tečajeve srpskog jezika u Međunarodnom kulturnom centru „Polski kot“ u Torinu. U tekstu će biti reči o primeni humanističko-afektivnog pristupa u nastavi u kojem centralni deo zauzima pojedinac i o analizi međujezika (interlanguage) kao pokazatelja određene faze u učenju srpskog jezika koja ima tendenciju da evolviraju, ali i podleže riziku fosilizacije pojedinih pogrešno usvojenih struktura jezika.

Ključne reči: srpski jezik kao strani, andragogija, afektivni pristup, analiza grešaka, morfologija, leksika, sintaksa

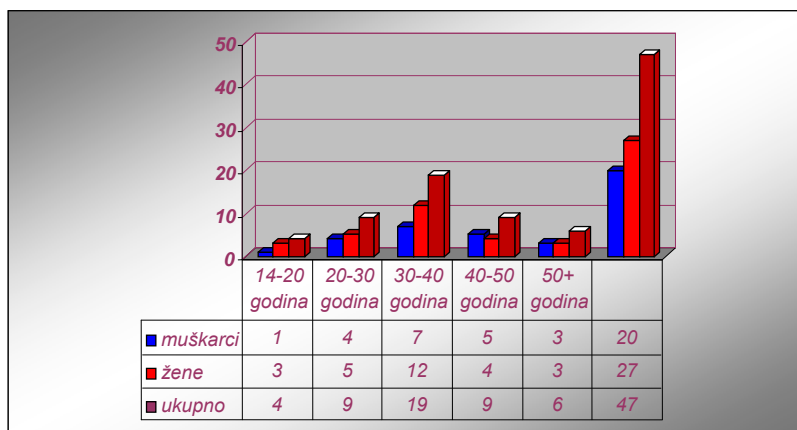
1. KURSEVI SRPSKOG JEZIKA U TORINU

Od prve godine rada (2011) u aktivnost centra „Polski kot“ uključeni su, pored kurseva ruskog i poljskog jezika, i kursevi srpskog jezika. Veliko interesovanje za naš jezik i velika posećenost naših grupa, koje brojem polaznika neretko premašuju ostale jezike, naveo nas je da ispitamo razloge za to. Ovde je neophodno, međutim, napraviti kratku digresiju. Od početka rada centra u dogovoru sa osnivačem Poljskog kota Aleksandrom Ajresom (Alessandro Ajres), odlučili smo da za promociju kurseva koristimo naziv srpskohrvatski jezik. Svesni konfuzije koja i danas vlada, posebno u inostranstvu, u pogledu naziva jezika, sličnosti i razlika lingvističkih struktura njegovih varijanti, kao i statusa koji zauzima u aktuelnoj društveno-političkoj situaciji, želeli smo da na taj način svim zainteresovanim pojednostavimo i olakšamo prvi pristup jeziku. Iz tog razloga odlučili smo da u radu koristimo udžbenike i srpskih i hrvatskih izdavača. Na taj način polaznici imaju pregled obe varijante jezika, ali u većini slučajeva daju prednost srpskoj leksici koja se tradicionalno okreće internacionalizmima, pa je samim tim i lakša za usvajanje, u odnosu na hrvatsku varijantu koja iste reči prevodi kovanicama. Sa druge strane, u okviru sintakse jezika, učenici daju prednost kon-

strukciji modalnih glagola sa infinitivom, frekventnijoj u hrvatskoj varijanti, a prisutnoj i u italijanskom jeziku, u odnosu na srpsku konstrukciju *da + prezent*. Pribegavanje lakšim strukturama, posebno onima prisutnim i u maternjem jeziku učenika, beleži se posebno na nižim nivoima učenja jezika. U obraćanju studentima nastavnik koristi varijantu sopstvenog maternjeg jezika, u našem slučaju srpsku ekavicu, jer na taj način ostvaruje spontano i prirodno izražavanje. Što se upotrebe pisma tiče, prednost se daje, posebno na nižim nivoima, latiničnom pismu, ali se od prvog časa učenici upoznaju i sa ćirilicom. Nastava je organizovana tako da se kroz igru i stimulativne vežbe čitanja i pisanja početak svakog časa posvećuje ćirilici, što nailazi na pozitivan prijem i entuzijazam čak i onih polaznika koji preferiraju hrvatsku varijantu jezika.

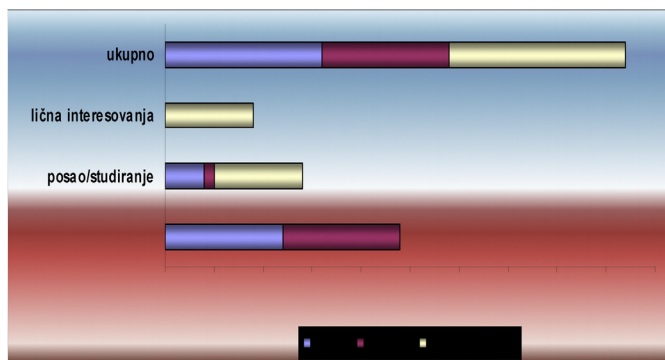
2. STATISTIČKI PODACI

U odnosu na životno doba sve učenike podelili smo u pet uzrasnih grupa, kao što se može videti iz priloženog grafikona:

Primećuje se da je veći broj učenika u grupi od trideset do četrdeset godina u odnosu na ostale grupe, kao i to da je u većini grupa broj žena nešto veći u odnosu na broj muškaraca.

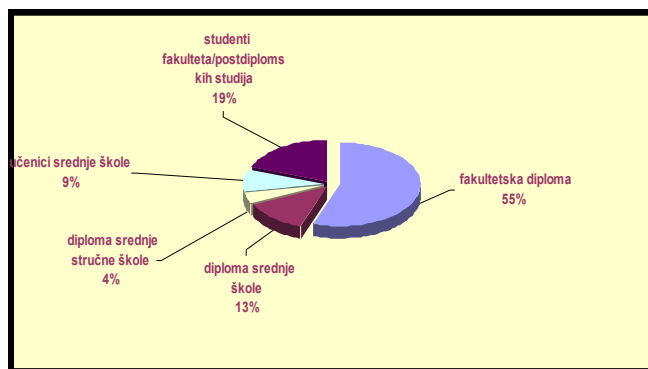
Razlozi za učenje srpskog jezika različiti su i mogu se podeliti na tri osnovne grupe: posao/studiranje, porodica/poznanstva i lična interesovanja. Priloženim grafikonom obuhvata se i podela na varijante jezika koje su polaznici preferirali na početku kursa. Odabir jezičke varijante nije bio determinantni faktor, već samo polazna motivacija, uslovljena boljim poznavanjem jedne geografske sredine i njenih stanovnika u odnosu na drugu.

Prisustvo mnogobrojnih italijanskih preduzeća koja sve češće otvaraju svoja predstavništva na teritoriji naše zemlje ili ostvaruju saradnju sa lokalnim firmama, razlog je zbog koga se jedan deo učenika odlučuje za učenje srpskog jezika. U ovom slučaju dakle govorimo o instrumentalnoj motivaciji koja ima za cilj „ograničeno služenje jezikom u određene svrhe“ (Bugarski, 1986: 155). Iz istog razloga, studenti fakulteta političkih nauka ili drugih fakulteta u oblasti međunarodne saradnje vide u poznavanju našeg jezika, koji pokriva teritoriju većine bivših jugoslovenskih republika, mogućnost zapošljavanja i građenja karijere u širokom spektru zanimanja od diplomatije do nevladinih organizacija.

Zbog geografske blizine naše zemlje Italiji jedan deo njenih građana intenzivno se interesuje za sve ono što se dešava na našim prostorima tako da im poznavanje jezika omogućava direktan pristup informacijama bez posrednika, koji su neizbežni ukoliko se ne poznaje jezik naroda čija se kultura izučava. Isto tako veliki je broj mešanih brakova u kojima jedan od supružnika želi da usavrši znanje jezika i kulture svog bračnog druga, a često su i deca iz tih brakova podstaknuta da ovladaju jezikom svojih predaka koji delimično ili čak uopšte ne poznaju.

Naredni grafikon služi kao uvod u temu andragogije, tj. predavanja stranog jezika odraslim polaznicima. 74% učenika naših kurseva je visokoškolskog obrazovnog profila: 55% poseduje diplomu fakulteta, a 19% su studenti fakulteta ili postdiplomskih studija. Iako se ne može smatrati da je preduslov interesovanja za učenje stranih jezika visoko obrazovanje, naše iskustvo pokazuje da je ova grupa učenika u prednosti u odnosu na druge, po pitanju efikasnosti u učenju i postignutih rezultata, što može biti u direktnoj vezi sa stečenim navikama i metodologijom u učenju, usvojenom tokom prethodnih studija.

3. ANDRAGOGIJA U UČENJU STRANIH JEZIKA I HUMANISTIČKO-AFEKTIVNI PRISTUP

Neke od osnovnih karakteristika odraslih polaznika u procesu učenja su sledeće: sposobni su da aktivno organizuju i vode proces učenja na samostalan način, imaju bogato životno iskustvo, koje je solidan temelj za nadogradnju već postojećeg obrazovanja, ciljno su usmereni na neposrednu primenu usvojenog znanja (Knowles, 1980: 44–45). Učenje jezika je sa jedne strane investicija, u smislu vremena koje se ulaže u pohađanje, ali i samostalno učenje kod kuće, a sa druge strane i materijalno ulaganje koje podrazumeva povraćaj uloženog novca kroz usvojeno znanje. Nastavnik je dakle neka vrsta eksperta koji poznaje jezik, pa time može da zadobije poverenje i poštovanje svojih učenika, a „kao predstavnik strane lingvističke zajednice on postaje model govornika stranog jezika i prvi sagovornik učenika u kontaktu sa stranim jezikom“ (Dumitrašković, 2011: 206).

Nekada dominantan metod u predavanju stranih jezika, gramatičko-prevodni metod, odavno je prevaziđen u nastavi. Eksplicitna usmerenost ovog metoda na gramatiku, njeno funkcionisanje, fokusiranost na doslovno reprodukovanje ispravnih gramatičkih struktura kroz vežbe ponavljanja, dovodi do zanemarivanja veštine govora i veštine slušanja. Nedostatak komunikacije u nastavi uskraćuje učenike za „živi jezik“, tj. za pragmatični aspekt u nastavi, pa u primeni ovog metoda postoji velika verovatnoća da učenik neće biti u stanju da komunicira odnosno da primeni u praksi dobro naučena i utvrđena pravila jezika. Da bi učenik bio u stanju da uspešno učestvuje u nastavi koja za osnovu ima komunikativni pristup bitno je da budu ispunjeni uslovi na kojima se zasniva humanističko-afektivni pristup: izgrađivanje klime prihvatanja, naglasak na pozitivnim stranama ličnosti učenika, deljenje iskustava sa drugima, pozitivan pristup greškama (Petrović, 2011: 214). Međujezik (*interlanguage*), kao pokazatelj jedne od prolaznih faza u učenju jezika, pretili da kompromituje i naruši sliku koju smo izgradili o sebi. Pozicija koju imamo u društvu, vizija sebe i sopstvene ličnosti u ustaljenim okvirima svakodnevne komunikacije, visoka kompetentnost u vladanju mater-

njim jezikom samo su neke od komponenata koje mogu da budu direktni povod eventualnih nezadovoljstava ili frustracija tokom učenja stranog jezika kod odraslih polaznika. Sa druge strane mnogi pronalaze utočište u novom jeziku preko kojeg uspevaju da izraze onaj deo sebe koji nikada nisu na maternjem jeziku.

4. ANALIZA GREŠAKA

Greške smo podelili na ortografske, morfološke, leksičke i sintaksičke. Treba imati u vidu da mnoge greške ostaju neotkrivene i gotovo nikada ne isplivaju na površinu zbog strategije izbegavanja (Cattana–Nesci, 2004) veoma učestale kod odraslih polaznika.

4.1. Ortografske greške

➤ U italijanskom jeziku grafem *s* može se izgovarati zvučno (kao u srpskoj reči *zima*) ili bezvučno (kao u reči *sunce*), u zavisnosti od susednih grafema (Morderc, 2004: 31).

Studenti često greše u pisanju reči u kojima je prisutna konsonantska grupa *z + b, d, g, l, m, n, r, v*:

To mi ne svući normalno/ Sdravo draga mama/ Oni se posnaju/ Ja bih ti svao na telefon/ Ti rasmisli

U ovom slučaju radi se o interferenciji italijanskog jezika u kojem se grafem *s* izgovara zvučno ukoliko iza njega stoji neki od navedenih konsonanata.

Sličnu situaciju imamo sa pisanjem grafema *s* između dva vokala koji se i u ovom slučaju izgovara zvučno (kao naše *z*):

za vreme pause/ dobar musičar/ Oni su blisanci/ često dolase/ da ne risikujemo na basen

➤ Jedna od čestih grešaka je nerazlikovanje bezvučnih afrikata *č* i *ć* i zvučnih afrikata *dž* i *đ*. U usmenom iskazu zabeleženo je da svi učenici pokazuju poteškoće i u razumevanju i u izgovoru ovih glasova. Razlog tome je što standardni sistem njihovog maternjeg jezika ne beleži ovu razliku ni u pisanju ni u izgovoru. Evo nekih od zabeleženih grešaka:

uveće/ ćeka/ Beć/ odlučimo/ te noći/ slično/ u budućnosti/ doručkujem

➤ U italijanskom jeziku fonem *tʃ*, koji odgovara našem *č* ili *ć*, prikazuje se grafemom *c* i grafemom *i* ili *e*, na primer *cima* (ćima) ili *cera* (čera). Interferencijom dobijamo greške sledećeg tipa: *veceras/ poceo/ oblacio*

➤ U pisanju sonanta *j* koji je veoma blizak vokalu *i*, dolazi do „pravopisnih alternacija i kolebanja“ čak i kod izvornih govornika srpskog jezika (Klajn, 2006: 24). Neke od grešaka prisutnih u radovima naših polaznika su:

iz Sardinie/ Triumfalnu kapiju/ u Srbiju/ predstoi/ bijoskop/ radijonicu

Tome doprinosi i činjenica da pored redovnog izgovora u italijanskom jeziku vokal *i* može imati i vrednost poluvokala (Moderc, 2004: 32, 34) kada se njegov izgovor može izjednačiti sa izgovorom sonanta *j* u srpskom jeziku:

ieri /jeri/, piana /pjena/, noia /noja/

Neke od grešaka su:

popiu/ razgovaraiu/ imaiu/ iunaci/ zaiedno

4.2. Morfološke greške

Po uzroku nastanka greške smo podelili na greške hipergeneralizacije, tj. procesa uopštavanja morfološkog ili sintaksičkog pravila, čak i tamo gde ono ne važi (Cattana–Nesci, 2004), i interferencije maternjeg ili nekog drugog jezika koji učenik poznaje.

4.2.1 Hipergeneralizacija

a) *Išli smo u centar grad* također.

Umesto oblika u genitivu (*grada*) upotrebljen je akuzativ *i* u drugom elementu sintagme (*grad*).

b) ...*vratim se kuću* 22.30.

Naučeno pravilo po kome posle glagola kretanja koristimo akuzativ uopštava se i na slučaj koji zahteva bespredložnu upotrebu dativa smera uz glagole kretanja.

c) *ispričala je povjestu grada/ videla je njihove sposobnoste*

Uopštavanje pravila akuzativa imenica ženskog roda na samoglasnik *i* na imenice ženskog roda na suglasnik.

4.2.2 Interferencija italijanskog jezika kao maternjeg ili L2

Primitili smo da je odstupanje u rodu jedna od frekventnih grešaka čiji je uzrok, pokazalo se, upravo interferencija italijanskog jezika. Često se dešava da polaznici nauče padežne nastavke i njihovu primenu, a da ipak pogreše sledeći nesvesno ili instiktivno rod imenica maternjeg jezika.

poznata po miri u 1699 godine* (“la pace” – ženski rod jednina)

...naša turistička vodič pričala je...* (“la guida turistica” – ženski rod jednina)

Ove pitanje izgledaju lagane...* (“le domande” – ženski rod množina)

dobar odnos sa kolegima...* (“i colleghi” – muški rod množina)

Na teorijskom nivou učenici obično ne pokazuju posebne poteškoće u razumevanju značenja i upotrebe padeža i memorisanju padežnih nastavaka. Prilikom primene, međutim, često se uočavaju nepravilnosti, među kojima je najfrekventnija ona vezana za inverziju u upotrebi akuzativa i lokativa, od kojih se prvi,

po pravilu, upotrebljava sa glagolima kretanja, a drugi sa glagolima mirovanja. Učenici često ne ulažu veliki napor u prevazilaženje ove greške, svesni činjenice da pogrešna upotreba ova dva padeža u funkciji priloške odredbe za mesto ne predstavlja problem u komunikaciji.

Otišao sam u Parizu/ svaki večer idem na času/ kad sam stigao u Parizu/ ima unutra kupatilu i prozoru gde mogu da vidim gradu/ koji su došli da studiraju jeziku

U navedenim rečenicama imenice: *Pariz, čas, grad, jezik* u italijanskom su ženskog roda, pa u analizi grešaka treba imati u vidu da je moglo doći i do interferencije.

4.3. Interferencija drugih stranih jezika

U slučaju učenice koja dobro poznaje ruski jezik beležimo upotrebu perfekta bez pomoćnog glagola:

Ja bila jedna mlada studentkinja... dok Marko bio student/ On bio vrlo privlačan/ jako bila ja stidljiva

4.4. Osnovni problemi na morfološkom nivou

Gramatičke kategorije koje su u italijanskom odsutne ili se u njemu ostvaruju drugačije nego u srpskom jeziku potrebno je s posebnom pažnjom objasniti polaznicima, naročito na početnom nivou učenja jezika:

➤ Pitanje gramatičkog i prirodnog roda i gramatičkog i realnog broja: gramatička i semantička kongruencija (Stanojčić–Popović, 2005: 295–298)

➤ Pitanje prisvojnih zamenica koje se u italijanskom, kao i u srpskom jeziku, slažu u rodu i broju sa posedovanim elementom (*posesumom*): *moja torba – la mia borsa, moj drug – il mio amico*. U italijanskom, međutim, rod *posesora*, tj. osobe kojoj pripada neki predmet ili osoba, ne vidi se iz prisvojne zamenice (Moderc, 2004: 132), za razliku od srpskog koji u trećem licu jednine pravi ovu razliku: *njegova torba – la sua borsa, njena torba- la sua borsa*. Sve otežava odsustvo srednjeg roda u italijanskom i činjenica da u srpskom srednji rod u jedнини ima dva nastavka (-o ili -e). Lakše će, dakle, biti za usvajanje strukture u kojima se nastavak za prisvojnu zamenicu slaže sa nastavkom imenice uz koju stoji:

moje more/ njegovo vino/ tvoje dete

a teže one u kojima ovog slaganja nema, jer učenici teže da izjednače nastavak prisvojne zamenice i imenice na koju se ona odnosi:

mojo vino/ njegove* dete/ tvojo* oko*

➤ Konjugacija glagola često predstavlja problem, čak i na višim nivoima učenja jezika. Razlog tome je činjenica da u osnovi glagola često dolazi do fonetskih promena, ponekad se „između osnove i ličnih nastavaka [...] umeću različiti

vokali“ te je „posledica toga takva raznovrsnost da u srpskom nije moguće uspostaviti praktičnu podelu na konjugacije, kao recimo u latinskom ili u romanskim jezicima“ (Klajn, 2006: 142).

disam (dišem)/ misliju (misle)/ raduju (rade)/ misao (mislio)/ letiću (leteću)/ iseciš (isečeš)/ kasnemo (kasnimo)/ ponovljali (ponavljali)

➤ Poznata je činjenica da po pitanju glagolskog vida, čak i na višim nivoima, ostaje problem razlikovanja i pravilne upotrebe perfektivnih i imperfektivnih glagola. U srpskom jeziku glagolski vid je klasifikaciona kategorija (Stanojčić, Popović, 2005: 192) tj. ostvaruje se na leksičkom nivou (piti-popiti, učiti-naučiti), dok se u italijanskom jeziku kategorija vida iskazuje morfološki, tj. preko prošlih glagolskih vremena, pa je tako imperfekat (*imperfetto*) nesvršeno glagolsko vreme, dok su perfekat (*passato prossimo*), pluskvamperfekat (*trapassato prossimo*) i prosti perfekat (*passato remoto*) svršena glagolska vremena.

Moje radno mesto nađe se u Cirie/ Posle povratka u Italiju ja sretnem novu porodicu s detem/ Čim pijemo kafu s prijateljima onda idemo u kući/ Sada treba mi da nalazim ovu kuću

➤ Nesigurnost u korišćenju modalnih glagola objašnjava se činjenicom da se njihovo značenje i upotreba u srpskom jeziku ne podudaraju uvek sa glagolima ovog tipa u italijanskom. Tako na primer glagol *trebati*, kada stoji uz imenicu ili zamenicu (*treba mi knjiga*), uglavnom se prevodi italijanskom konstrukcijom *aver bisogno (ho bisogno di un libro)*, ali kada stoji uz neki drugi glagol (*treba da učiš*) može se prevesti i glagolom *dovere (devi studiare)*. U italijanskom se glagoli *morati* i *trebati* prevode glagolom *dovere* tako da se razlika između njih može objasniti preko engleskog glagola *must*. Glagol *smeti* treba sa posebnom pažnjom objasniti, jer ne postoji njegov perfektan ekvivalent u italijanskom jeziku. Neke od zabeleženih grešaka su:

Posle podne morao sam da imam ekskurzije/ Vrt mora da ima mesto gde moram da jedem i spavam na zimi također/ Moj drugi posao bi morao da je organizator žurke/ Nadam se da si dobro i hoću da dođeš kod mene u budućnosti.

5. LEKSIČKE GREŠKE

Prilikom analize leksičkih grešaka uočava se česta interferencija italijanskog jezika, tj. pogrešna upotreba leksema i leksičkih struktura usled njihovog doslovnog prevođenja na srpski. Neke od grešaka mogu biti posledica pogrešne upotrebe rečnika. U zagradi smo naveli italijansku reč ili izraz koji su usloveli negativan transfer kao i predloženu varijantu srpskog prevoda.

Stan mora biti veoma sjajan. (*luminoso* – svetao)

Nije daleko od kuće u kojoj živim sada, uvek u Collegnu. (sempre a Collegno – takođe)

Volim da idem u Mentone, zemlja koja se nalazi u Francuskoj. (il paese – gradić, mesto)

Moći ćemo da prkosimo velikim pitanjima. (Potremo affrontare le grandi domande – moći ćemo da se suočimo sa značajnim pitanjima)

Države i firme su glavni glumci. (attori principali – glavni akteri)

Hrana je prekomeran debeo. (Il cibo è troppo grasso – Hrana je premasna)

Uzrok interferencije može biti i neki drugi strani jezik (u narednim primerima, ruski):

studentkinja prvog goda/ političkie novine/ psihologičkije i fizičkije probleme/ biologijčeskije povrće

5.1 U okviru komunikacijske strategije učenici ponekad pribegavaju korišćenju reči iz maternjeg jezika, u našim primerima italijanskog i slovenačkog:

Hvala ti, što si uvek tako „disponibile“ [ne znam kako da to prevedem...] (na raspolaganju)

Ostala sam kod drugarice kiavetu na kome je poslednja verzija prevoda. (fleš memorija)

Na stenama su televizije. (zidovima)

Tako da i kad sam otišla ponovo u Italiju još smo se čuli i imamo stike (kontakte)

Ponekad se desi da učenici koriste poznatu reč u nešto izmenjenom obliku formirajući na taj način nepostojeće reči:

Ona želi imati lepo i plavušo dete. (plavokoso)

Moj profesor je rekao mi najverovatnu ocenu... (najneverovatniju)

Nadam se da neće biti razočanili... (razočarani)

Ljudi su gostoprinstlivi (gostoprmljivi)

5.2. Greške registra ili funkcionalnog stila

Više puta smo se osvrnuli na značaj komunikacijske kompetencije koja se između ostalog ogleda i u prilagođavanju leksike različitim komunikacionim situacijama ili kulturološkom aspektu jezika. Prvi primer vezan je za korišćenje kolokvijalnog izraza u pismenom zadatku koji iziskuje formalni oblik izražavanja:

...tako da su ovi filmovi zgodni i za malu decu. (prikladni)

U drugom primeru u pisanoj komunikaciji s profesorom učenica koristi izraze svojstvene žargonskom izražavanju:

Čekam onda da se ona javi, ali nema frke/ Nema frke za subotu, javi se kad imaš vesti.

6. SINTAKSIČKE GREŠKE

U analiziranim primerima naših učenika primećuje se da je uticaj maternjeg jezika u oblasti sintakse zanemarljivo mali u odnosu na druge nivoe jezika koje smo do sada analizirali. Dinamika komunikacije, kao i složene strukture psihičkih procesa koji se aktiviraju u procesu interlokucije, ali i pisanog izražavanja, dovode do toga da svaka rečenica predstavlja lični pečat autora, njegovih misli, pogleda na svet, ali i emotivnog stanja, te stoga ne sledi nužno logiku maternjeg jezika. Potrebno je imati u vidu da je jezik sklon stalnim promenama, da se pravila ne mogu uvek podvesti pod precizne formule, niti obuhvatiti sve jezičke modele i komunikativne situacije, te s toga jezik treba shvatiti kao „funktionalni sistem“ koji je u neraskidivoj vezi sa semantikom i pragmatikom (Terić, 2005). U analizi ove vrste grešaka razmatraćemo red reči u rečenici i pogrešnu upotrebu veznika i predloga u formiranju zavisnih rečenica.

6.1. Red reči u rečenici

Razvijena fleksija srpskog jezika omogućava veliku slobodu u rasporedu rečeničnih konstituenata, jer su glavni odnosi već iskazani padežnim i drugim nastavcima. Neobežan i neutralan red reči SPO (subjekat-predikat-objekat) karakterističan je za italijanski jezik kao i za srpski, a oba jezika u markiranim konstrukcijama ili neformalnom jeziku dozvoljavaju i druge kombinacije. Posebne teškoće polaznicima pričinjava položaj enklitika. Za razliku od srpskog u kome enklitika po pravilu ne može da stoji na prvom mestu u rečenici (Klajn, 2006), u italijanskom u odsustvu subjekta red reči ostaje nepromenjen. Interesantno je da u narednim primerima samo u prvoj rečenici beležimo interferenciju italijanskog jezika:

...sa njenom mužom koji se zove Giovanni i je iz Sardinie. (...ed è della Sardegna)

Ja vratio se sam.../ Normalno su mali timi zato što ne sviđaju navijačima Torina se timi koji lagano pobede/ Moja mama zove se/ Nam ovde je divno/ Onda Marko nam predao je dare/ Dom za mladež gde mi se smestili smo je čist i udoban/ Moje prijateljice rekle mi su da mu se sviđam ja.

Prilikom analize radova primetili smo da se u međujeziku jedne učenice ustalila struktura perfekta → radni glagolski pridev + pomoćni glagol. Interesantno je da i italijanski ima istu strukturu perfekta kao i srpski jezik (subjekat + pomoćni glagol + radni glagolski pridev), ali za razliku od srpskog, i u slučaju neiskazanog subjekta pomoćni glagol zauzima prvo mesto u rečenici, jer po pravilu ne može da stoji iza radnog gl. prideva. U ovom slučaju nije došlo do pozitivnog transfera, kao što se moglo očekivati, a zanimljiv je i komentar učenice da je svesna da greši, ali da joj naprosto ovakav red reči u srpskom bolje zvuči!

Prvo išli smo avionom od Milana/ Onda unajmili smo auto i kolima išli smo četiri sata/ Trajantom prevozili smo automobil/ Mi vrlo malo razgovarali smo/ Mi krenuli smo na odmor na U.S.A./ Svi bili su ljubazni sa mnom.

6.2. Pogrešna upotreba veznika ili predloga u zavisnim rečenicama

➤ U okviru odnosnih rečenica beležimo greške u upotrebi relativne zamenice (*koji, koja, koje*), koja se po pravilu slaže s antecedentom u rodu i broju, dok padež zamenice zavisi od njene funkcije u zavisnoj rečenici (Klajn, 2006).

Prvi animirani filmovi i ovi koji ih rade danas, naravno su drukčiji/ Mi smo cenili prirodu koje u Amerike je uistinu divna/ Sama sam posetila Muzej Vojvodine koje se nalaze u centru Novog Sada

➤ Finalne implicitne rečenice (sa istim subjektom u glavnoj i u zavisnoj rečenici) u italijanskom jeziku najčešće se formiraju uz pomoć predloga *per* iza koga sledi infinitiv glagola. U narednim rečenicama došlo je do interferencije:

Bio sam u Novom Sadu za obilaziti kurs srpskog jezika... (per frequentare – da bih pohađao kurs)

Treba mi slobodno vreme za činiti domaće zadaće. (per fare – da bih radio domaće zadatke)

➤ U zavisnoupitnim rečenicama beležimo pogrešnu upotrebu veznika *ako (se)* umesto upitne forme *da li* zbog interferencije italijanskog jezika:

Inozemna vlast će odlučivati ako će prihvatiti kandidate i ih će pozvati tamo dole.

➤ Interesantan je primer učenice (nivo C1), koja formira uslovne rečenice preplićući pravila italijanskog i srpskog jezika. U ovom slučaju gramatička nepreciznost ne ometa prenošenje poruke na komunikacijskom nivou:

Ako će ona odlučiti da će dalje imati časove sa mnom, onda ja izgubim te dve časove.

Ako će ona da ima individualni čas u subotu, onda za sad ja bih mogla samo u ponedeljak pre sedam.

7. KRITERIJUMI U ANALIZI GREŠAKA

Polazeći od definicije greške kao „devijacije u odnosu na normu kodifikovanu od strane jedne lingvističke zajednice“ (Dardano, 1997: 668) prilikom korekcije grešaka suočavamo se sa pitanjem kriterijuma ispravnosti ili korektnosti (Cattana, Nesci, 2004). Prisustvo obe varijante srpskohrvatskog jezika u nastavi dovodi do situacije u kojoj se ova dva standarda mešaju i učenici slobodno koriste oba ne vodeći računa o uniformisanju pisanog i još manje usmenog iskaza.

Ova vrsta nedoslednosti kod učenika toleriše se i ne ispravlja, posebno na nižem nivou učenja jezika, jer se prednost daje negovanju govorne inicijative u nastavi i osposobljavanju učenika za komunikaciju u kojoj glavnu ulogu igra uspešnost prenošenja poruke. Gramatičke strukture u tom smislu postaju posebno važne u slučajevima u kojima njihova pogrešna primena može da dovede do neostvarivanja komunikacionog cilja. U odnosu na linearno iznošenje pravila kojim se ono prikazuje sa svim izuzecima, primenom sistema postepenog iznošenja pravila predavač ne ispravlja greške vezane za strukture sa kojima učenici tek treba da se upoznaju. Naravno da je u tom smislu potrebno pronaći odgovarajuću ravnotežu da bi se izbegla fosilizacija grešaka. Učenici su često ambiciozni, žele da pišu o kompleksnim problemima društva i svojim ličnim doživljajima formirajući složene rečenice koje ponekad prevazilaze njihov nivo poznavanja jezika. Detaljno ispravljanje ovakvih rečenica tako da one budu gramatički ispravne, ali i u duhu srpskog jezika, značilo bi njihovo potpuno preformulisanje i menjanje, pa se treba zapitati da li bi ovakva vrsta korekcija zaista poslužila učenicima ili bi mogla biti kontraproduktivna.

7. ZAKLJUČAK

U radu smo se bavili različitim aspektima i problemima u učenju srpskog jezika kao stranog bazirajući se na trogodišnjem iskustvu u vođenju kurseva u okviru međunarodnog centra „Polski kot“ u Torinu. Pošli smo od analize podataka vezanih za osnovne karakteristike polaznika (životno doba, pol, obrazovanje, motivacija za učenje srpskog jezika). Dotakli smo temu andragogije i humanističko-afektivnog pristupa u nastavi stranog jezika. U drugom delu rada bavili smo se konkretnom analizom najčešćih grešaka učenika na različitim nivoima jezika: ortografija, morfologija, leksika i sintaksa, koristeći se elementima kontrastivne analize. Primetili smo da do velikog broja grešaka dolazi ne samo usled interferencije maternjeg ili nekog drugog stranog jezika, već i zbog hipergeneralizacije, tj. uopštavanja i primenjivanja naučenog pravila čak i tamo gde ono ne važi. Razmatrali smo pitanje kriterijuma u ispravljanju grešaka imajući u vidu različite varijante i standarde srpskohrvatskog jezika. Istakli smo važnost afektivnog pristupa koji se zalaže za centralnost pojedinca u nastavi i njegovo osposobljavanje za samostalan rad u učenju u skladu sa ličnim potrebama, sposobnostima, karakterom.

LITERATURA

- Amato, A. (1981). *Analisi contrastiva e analisi delgi errori. Problematica*. Roma: Bulzoni editore.
- Balboni, P. (2002). *Le sfide di Babele*. Torino: Utet.
- Bilić Prijić, G. (2013). Odnos andragogije i pedagogije u ulogama nastavnika u andragoškoj nastavi engleskog jezika. *Metodički vidici* 4: 201–212.
- Bugarski, R. (1986). *Lingvistika u primeni*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Cattana, A. and M. T. Nesci (2004). *Analizzare e correggere gli errori*. Perugia: Guerra edizioni.
- D'Annunzio, B. and G. Serragiotto, *La valutazione e l'analisi dell'errore*. http://venus.unive.it/filim/materiali/accesso_gratuito/Filim_valutazione_analisierore_dannunzio_serra_teorja.pdf. Preuzeto 1.8.2014. godine.
- Dumitrašković, T. (2011). Odnos nastavnika i učenika u komunikativnom pristupu u nastavi stranog jezika. *Nova škola* 8: 202–210.
- Gulešić-Machata, M. (2013). Apriorna analiza odstupanja u gramatičkom rodu (s obzirom na prvi jezik učenika). *Opera slavica XXIII*: 174–186.
- Klajn, I. (2006). *Gramatika srpskog jezika za strance*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Knowles, M. S. (1980). *The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy*. New York: Cambridge Books.
- Moderc, S. (2006). *Gramatika italijanskog jezika. Morfologija sa elementima sintakse*. Beograd: Luna crescens.
- Novak Milić, J. (2002). Učenje glagolskih oblika u hrvatskom kao stranom jeziku. *Suvremena lingvistika* 53/54: 85–100.
- Petrović, O. (2011). Uvažavanje afektivnog aspekta u nastavi engleskog jezika. *Nova škola* 8: 211–218.
- Rodek, S. (2011). Novi mediji i nova kultura učenja. *Napredak* 152: 9–28.
- Savićević, D. (2003). *Komparativna andragogija*. Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu.
- Sharan, B. M. (2001). Andragogy and Self-Directed Learning: Pillars of Adult Learning Theory. *New Directions for Adult and Continuing Education* 89: 3–13.
- Stanojčić, Ž. i Lj. Popović (2005). *Gramatika srpskog jezika*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Terić, G. (2005). *Sintaksa italijanskog jezika*. Beograd: Filološki fakultet.
- Zhang, M. (2006). Error Analysis and Interlanguage. *Focus-Journal of research & scholarly output* 1: 85–94.

Olja Perišić Arsić

ANALYSIS OF ERRORS COMMITTED BY ITALIAN-SPEAKING LEARNERS
OF SERBIAN LANGUAGE

Summary

The paper shows different aspects and problems of studying Serbian as a foreign language based on three years' experience in teaching adult learners in Turin, Italy. We analyzed and graphically represented data referring to students' age, sex, previous studies, motivation for learning Serbian and their preferences for one of Serbo-Croatian standards, namely Serbian, Croatian or Bosnian. We explained most important principles of andragogy from our perspective and offered some reasons for why it is important to use affective- humanistic approach in teaching adult learners.

In the second part, we have analyzed the most common mistakes learners make, namely in orthography, morphology, lexis and syntax by using the elements of contrastive analysis. We have noticed that the hyper-generalization (inappropriate generalization of grammar rules) is the most common reason for majority of the errors new learners make. We also discussed the basic criteria in correcting mistakes in relation to different standards of Serbo-Croatian. In addition, we examined affective teaching approach, which considers student and his/her character, needs, personal interests and abilities as the integral part of the learning process and progress.

Key words: Serbian as a foreign language, andragogy, affective approach, error analysis, morphology, lexis, syntax